

Diccionario temático del surrealismo - Ángel Pariente

Walter Benjamin va projectar un llibre enterament compost de citacions d'altres llibres. Un dels nombrosos projectes que Antonin Artaud no va poder dur a terme va ser un *Repertori de les idees surrealistes*. Ángel Pariente ha enllaçat aquestes dues frustracions en una sola obra, el *Diccionari temático del surrealismo*. A un lector no introduït, el llibre li pot servir per esbrinar el significat de termes com *cadàver exquisit* o *ready made*. El lector curiós podrà descobrir el perquè del cànon surrealista: Jarry, Sade, Baudelaire, Roussell. L'iniciat gaudirà de les referències creuades: què opina Breton de Duchamp, què escriu Éluard de Péret, com Buñuel critica García Lorca, etc. Es tracta, en definitiva, d'un hipertext de consulta manual que s'adapta a les necessitats de l'usuari i que permet saber el que van escriure els surrealistes, des dels precursors fins als dissidents, sobre gairebé totes les qüestions.

Pel compilador, la vida del surrealisme va ser tan llarga com la d'André Breton, ja que s'estén fins a la dècada dels seixanta. Això permet seguir trajectòries intel·lectuals tan diferents com la de Salvador Dalí, René Magritte o Michel Leiris, així com comparar les relacions entre el surrealisme i moviments posteriors com el Maig del 68 o el pop art.

El cúmulo de citacions que ha aplegat Ángel Pariente mostra sobretot l'ambició del moviment. Si en alguna cosa van excel·lir els surrealistes va ser en l'elaboració de manifestos brillants, en la pirotècnia verbal, en una barreja fins aleshores desconeguda de revolució cultural i ideològica que prefigura moviments posteriors com el situacionisme. A partir del surrealisme -o, millor dit, del Dada, el seu germà gran- serà impossible la protesta sense humor, la crítica sense autocrítica, el libel sense poesia. El surrealisme, però, ha acabat ocupant un lloc als museus i a la història de l'art. Moviment incoherent i contradictori, es pot definir com una exacerbació del romanticisme, com una divulgació lúdica de la psicoanàlisi o com un dels primers intents de donar la volta a tots els mitjans. Davant els seus imitadors, el surrealisme pot recordar no solament que va inaugurar una nova manera de veure el món, sinó que va aplegar un conjunt d'intel·lectuals, poetes i artistes com cap altre moviment ha vist.

A la seva autobiografia, Luis Buñuel va fer un bon resum de la situació: el surrealisme va triomfar en l'accessori i va fracasar en l'essencial. Era un moviment que aspirava a transformar el món, però els seus efectes es van limitar a l'art. El mercat no va tardar a aprendre a gestionar la subversió en el seu propi benefici. La lectura de les entrades *Dios*, *Patriotismo*, *Trabajo* o *Premios Artísticos* encara pot sobtar i commoure, fet que demostra fins a quin punt certes coses no han canviat gens. És més: si actualitzem el seu discurs amb els nostres coneixements sobre els règims comunistes i suprimim la veneració neòfita per Sigmund Freud, el discurs surrealista és perfectament contemporani. En altres paraules: la repetició de les mateixes consignes només ha servit per enriquir els marxants. Si als anys trenta la poètica surrealista podia obrir un «front contra l'estultícia», avui dia la imitació empobridora d'aquell trencament ha esdevingut la forma més escleròtica de l'academicisme. Les obres surrealistes han cristal·litzat en un cànon de «clàssics» aureolats, immunes a la crítica i incessantment revalorats. De fet, la còlera entusiasta de què van fer gala Tristan Tzara i els seus adlèters es

podria dirigir contra el papanatisme -sovint interessat, sovint mostra d'una mimesi més claudicant que l'aristotèlica - que encara ara segreguen les seves pròpies obres.

Seguir els consells de Breton pot ser divertit per a l'escriptor, però tediós per al lector: «Escriuiu de pressa i sense assumpte previ, tan ràpid com pogueu per no frenar-vos i no tenir la temptació de rellegir-vos (...) Confieu en el caràcter inesgotable del murmuri.» L'alliberament, invocat de manera incansable, oscil·la entre el populisme i l'elitisme. També és Breton el que afirma que «cadascú de nosaltres ha estat escollit i assenyalat, únic entre mil, per formular allò que mentre vivim ha de ser formulat». Entre l'herència del surrealisme hem de destacar, d'una banda, que va alliberar l'artista de totes les cotilles, però a canvi va encadenar la resta de la humanitat a l'arbitrarietat de l'automatisme. No hi ha res més estèril, més contraproductiu, més castrant, que pretendre secundar Man Ray o Marcel Duchamp. Curiosament, però, no hi ha res més lamentable, més ridícul, que pretendre ignorar Man Ray o Marcel Duchamp. El surrealisme, que aspirava a «obrir totes les encluses», va tenir l'efecte indesitjat de complicar la feina a tothom.